

ZAŁOŻENIA DO KONCEPCJI ROZWOJU SPECJALNOŚCI RATOWNICTWA WODNO-NURKOWEGO W UKRAINIE

Streszczenie

Straże pożarne państw Unii Europejskiej zajmują się problematyką ratownictwa wodno-nurkowego. Międzynarodowa Federacja Ratowania Życia (ILS) prowadzi działalność w dziedzinie ratownictwa wodnego, wykorzystując dorobek Światowej Federacji Działalności Podwodnej. Ukraina ma zbudować nowoczesny system zarządzania i reagowania kryzysowego. *Lwowski Państwowy Uniwersytet Bezpieczeństwa Życia, przy współpracy z Lwowskim Oddziałem Centralnej Służby Ratowniczo-Nurkowej*, może stanowić zaplecze naukowo-dydaktyczne dla ratownictwa wodno-nurkowego. Specjalizacja w zakresie ratownictwa wodno-nurkowego wymaga wyodrębnienia zagadnień: pływania, ratownictwa wodnego, nurkowania, uprawnień motorowodnych, pierwszej pomocy. Problem stanowi brak wypracowanej koncepcji organizacji ratownictwa wodno-nurkowego w strażach pożarnych. Celem opracowania jest przedstawienie założeń do modelu rozwoju specjalności ratownictwa wodno-nurkowego w Lwowskim Państwowym Uniwersytecie Bezpieczeństwa Życia. Wynik zastosowanych metod badawczych stanowi innowacyjne opracowanie naukowe z zarysowanym modelem koncepcyjnym organizacji systemu edukacji w zakresie ratownictwa wodno-nurkowego.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, ratownictwo wodno-nurkowe, szkolenie, straż pożarna

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ РЯТУВАЛЬНО-ВОДОЛАЗНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Пожежні служби держав Європейського Союзу займаються проблематикою рятування на воді. Міжнародна федерація рятування життя (ILS) проводить діяльність в сфері рятування на воді, використовуючи dorobek Всесвітньої конфедерації підводної діяльності. Україна повинна збудувати сучасну систему управління і реагування на кризи. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності у співпраці з Львівським відділом центральної рятувально-водолазної служби може становити науково-дидактичну базу для рятувально-водолазної служби. Спеціалізація в сфері рятувально-водолазної служби вимагає виділення проблем: плавання, рятування на воді, пірнання, права на управління моторними човнами і катерами, першої допомоги. Проблемою є відсутність опрацьованої концепції організації рятувально-водолазної служби в пожежній охороні. Метою статті є представити принципи моделі розвитку спеціальності рятувально-водолазної служби у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності. Результатом використаних наукових методів є інноваційні наукові напрацювання та розроблення концептуальної моделі організації системи навчання в сфері рятувально-водолазної служби.

Ключові слова: безпека, рятувально-водолазна служба, навчання, пожежна охорона.

Wprowadzenie. Bezpieczeństwo to jedna z najważniejszych potrzeb człowieka, a poczucie bezpieczeństwa bezpośrednio działa na człowieka i grupy społeczne [1]. Absolutnego stanu bezpieczeństwa nie można osiągnąć. Nierozzerwalnie z bezpieczeństwem związane są zagrożenia. Zagrożenia bezpieczeństwa oraz ryzyko utraty życia lub zdrowia osób oraz mienia występują zawsze, w wymiarze społecznym i indywidualnym. Wraz z rozwojem cywilizacyjnym i zmianami form funkcjonowania społeczności, rodzaj, zakres i poziom zagrożeń ulegał zmianom [2].

Zagrożenia bezpieczeństwa mogą być naturalne lub skutkiem działania człowieka. Najdotkliwsze, o charakterze katastrofy naturalnej lub awarii technicznej, mogą przyjąć rozmiary klęski żywiołowej, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach. Pomoc i ochrona przy takich zdarzeniach mogą być skuteczne przy stosowaniu nadzwyczajnych środków, we współdziałaniu różnych organów i instytucji oraz specjalistycznych służb i formacji, wiązanych w systemach ochrony ludności [3].

Ukraina posiada wiele kilometrów wybrzeża morza Czarnego i Azowskiego, rozwiniętą sieć rzeczną (ponad 70 tys. rzek), jeziora, sztuczne zbiorniki wodne. Pomimo rozwiniętej infrastruktury retencyjnej występujące nadmierne opady deszczu lub gwałtowne roztopy śniegu powodują powodzie, które niosą za sobą ofiary śmiertelne i straty materialne. Nakładają się na to zbiorowe i indywidualne wypadki utonięcia osób (ponad 1,5 tys. rocznie). Na Ukrainie bezpieczeństwo osób przebywających na obszarach wodnych nie jest zapewniane na należyтым poziomie, zagrożenia dla życia lub zdrowia osób oraz mienia występują podczas częstych powodzi.

Systemy ochrony ludności wykraczają poza granice państw. Wiele uwagi modelowaniu systemu ochrony ludności poświęca Unia Europejska i Pakt Północnoatlantycki. Modele ochrony ludności UE i NATO różnią się, mając zbieżne cele i zasady zapobiegania, zwalczania skutków katastrof, niezależnie od ich przyczyny, w celu ochrony praw i wolności obywateli, ich własności, demokratycznych struktur państwa i gospodarki rynkowej. Klęski żywiołowe, katastrofy naturalne i awarie techniczne wymagają efektywnych narzędzi, metod, procedur i zasobów. Skuteczność ochrony ludności i infrastruktury wiąże się ze szkoleniem zasobów osobowych, planowaniem, zdolnością operacyjną i organizacyjną formacji ochronnych. Rosnące możliwości techniczne pozwalają lepiej analizować, przewidywać i zapobiegać zdarzeniom negatywnym. Istotne dla Ukrainy i UE było podpisanie porozumienia o współpracy Służby MNS i Centrum Monitoringu i Informacji Mechanizmu Ochrony Ludności UE [4].

Ukraina od 2014 r. jest krajem stowarzyszonym z UE [5]. System obrony cywilnej Ukrainy tworzony po uzyskaniu niepodległości ewoluował od „militarnego” w kierunku „cywilnego” z zadaniem ochrony ludności przed katastrofami naturalnymi lub będącymi skutkiem działania człowieka, organizowaniem akcji ratowniczych, likwidacją skutków katastrof i awarii. Podjęto szereg przedsięwzięć w celu stworzenia systemu ochrony ludności, doprecyzowania kompetencji władz centralnych i lokalnych, poprawy zarządzania procesami ochrony ludności i struktury sił obrony cywilnej, przygotowania telefonu nr 112 itd. [6]. Stan zasobów obrony cywilnej, wyposażenie ratowniczych jednostek operacyjnych jest niewystarczające, jedynie system ostrzegania i informowania społeczeństwa o sytuacjach kryzysowych uznaje się za stosunkowo wiarygodny [7].

Na Ukrainie do pojęcia „zarządzanie kryzysowe” najbliższe jest określenie: „zarządzanie likwidacją sytuacji nadzwyczajnych i ich skutków”. Od 2014 r. za likwidację sytuacji nadzwyczajnych i ich konsekwencji odpowiada „Jednolity system ochrony ludności” [8]. W Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy z 2015 r., została zadeklarowana reforma Państwowej Służby Sytuacji Nadzwyczajnych (PSNS) [9]. Sprawy koordynacji i nadania kierunku działania PSNS zostały przekazane w kompetencje Ministra Spraw Wewnętrznych [10]. Zakłada się przeprowadzenie reformy samorządu miejskiego i terytorialnej organizacji władzy na Ukrainie [11] oraz nadrzędną rolę PSNS z realizacją polityki ochrony ludności, w której wiodącą rolę pełniłby państwowy system ochrony ludności wiążący funkcjonujące podsystemy lokalne. Podsystemy te mają znajdować oparcie w centralnych organach wykonawczych, w tym, w Ministerstwie Obrony Ukrainy i Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Ukrainy [12].

Problem stanowi brak wypracowanej koncepcji organizacji ratownictwa wodno-nurkowego w strażach pożarnych. Celem pracy było wypracowanie założeń do koncepcji rozwoju specjalności ratownictwa wodno-nurkowego w Lwowskim Państwowym Uniwersytecie Bezpieczeństwa Życia.

1. Ratownictwo wodno-nurkowe w państwach Unii Europejskiej, wybrane aspekty.

Niemieckie Stowarzyszenie Ratowania Życia (*Deutsche Lebens-Rettungs-Gesellschaft*, DLRG), z 560 tys. członków w 2100 lokalnych grupach, kreuje i wspiera działania służące ograniczeniu liczby wypadków utonięcia oraz prowadzi naukę: pływania, o zagrożeniach występujących na wodzie, z zakresu pierwszej pomocy, a także organizuje dyżury ratowników w miejscach publicznych, ćwiczenia i zawody sportowe, działania związane z ochroną środowiska nad i na wodach. Przy tym DLRG współpracuje z Niemiecką Obroną Cywilną, w szczególności w czasie powodzi [13]. W Niemieckim Czerwonym Krzyżu (*Deutsches Rotes Kreuz*) działa Straż Wodna (*Wasserwacht*) z 130 tys. wolontariuszy w zakresie nauki pływania i doskonalenie umiejętności pływackich, szkolenia ratowników wodnych (we współpracy z obroną cywilną i strażą pożarną) i płetwonurków oraz pierwszej pomocy, a także organizacji zawodów pływackich. „Grupy Szybkiego Reagowania” Straży Wodnej zabezpieczają na jeziorach i wybrzeżu morskim regaty i inne imprezy. Ratownicy wodni przygotowani są do akcji na basenach, rzekach, jeziorach i morzu oraz do eliminacji zagrożeń bezpieczeństwa na wodach, monitorowania obszarów wodnych i prowadzenia działalności prewencyjnej [14]. Służba Ratownictwa Wodnego (*Wasserrettungsdienst*) Związku Pracujących Samarytan (*Arbeiter – Samariter – Bund Deutschland e. V.*) [15] oraz Federalna agencja (*Technisches Hilfswerk*, THW) z 80 tys. wolontariuszy zajmuje się ochroną ludności i środowiska, ratownictwem wodnym, w tym podczas powodzi i podtopień. THW posiada jednostki pływające, pompy wodne, sprzęt do nurkowania i usuwania rozlewisk olejowych na wodach [16]. Niemiecka straż pożarna podejmuje akcje na rzekach, jeziorach i przybrzeżnych wodach morskich, w celu ratowania, w tym na łodzi oraz podczas awarii statków, powodzi, usuwania zanieczyszczeń, poszukiwania obiektów, dowodów, zwłok, ewakuacji z miejsc zagrożenia, ratownictwo zwierząt itd. W razie potrzeby do działań ratowniczych na wodach wykorzystywany jest śmigłowiec [17].

W Szwecji strażacy-nurkowie wykonują tylko czynności ratujące życie. Pozostałe czynności, które można zakwalifikować jako techniczne prace podwodne, wykonywane są odpłatnie przez firmy prywatne. Typowy pluton ratowników wodnych dysponuje 2 samochodami, jeden do przewozu nurków ze sprzętem, drugi z komorą dekompresyjną do zabezpieczenia technicznego. Program szkolenia nurka zamyka się w 40 dniach wykładów i zajęć praktycznych, do których wraca się już tylko w ramach ćwiczeń i treningów w toku służby [18]. W Sztokholmie funkcjonuje 10 jednostek zawodowej straży pożarnej. Każda jednostka posiada sprzęt pływający, ale jedna specjalizuje się w ratownictwie nurkowym. 450 z 600 strażaków posiada przeszkolenie do prowadzenia łodzi motorowych, ale tylko 34 uprawnienia do wykonywania prac podwodnych. Nurek podczas szkolenia może ukończyć specjalizacje: ratownictwo nurkowe, poszukiwania podwodne, nurkowanie w morzu, nurcie, w przestrzeniach zamkniętych, pod pokrywą lodową i przewodowe z zasilaniem nurka powietrzem z zewnątrz oraz prace podwodne. Stopień nurka uprawnia do wykonywania wszystkich prac o charakterze ratowniczym do głębokości 40 m (poniżej 40 m działa marynarka wojenna), a instruktor ma prawo do szkolenia i prowadzenia prac podwodnych. Strażacy podejmują akcje na morzu, niekiedy wspomagani przez śmigłowiec policyjny [19].

Strażacy – ratownicy wodni we Francji dzielą się na dwie kategorie:

- 1) nurków ze zdolnością nurkowania do głębokości 60 m;
- 2) ratowników wodnych operujących na powierzchni wody lub do ograniczonej głębokości [20].

Stan ich zdrowia oraz poziom wykształcenia i wyposażenia musi być zgodny z normami powszechnie obowiązującymi. Uprawnienia do nurkowania głębokiego wydają dyrektorzy departamentów. Szkolenia na wyższe stopnie prowadzi Krajowy Instytut Profesjonalnego Nurkowania w Marsylii (*l'Institut National de Plongee Professionnelle a Marseille*), który zajmuje się sprawami legislacji, szkoleń, standaryzacji sprzętu, materiałów, procedur medycznych dla nurków hiperbarii. Wydaje on także certyfikaty dla sprzętu, urządzeń i podwodnych jednostek pływających [21]. Ratownictwo wodne straży pożarnej obejmuje interwencje na rzekach, stawach i jeziorach i udzielanie pomocy tonącym przez strażaków wyposażonych w lekki sprzęt – maski, fajki, płetwy, lekkie kombinezony. Ratownik wodny może zanurzać się do głębokości 5 m [22].

Duńska Fundacja Bezpieczeństwa i Przybrzeżnego Ratownictwa (*TrygFonden-Kystlivredning – TrygFonden*) jest pozarządową organizacją ratownictwa wodnego, działającą od 1998 r. na rzecz zapewnienia bezpiecznego korzystania z obszarów wodnych Danii [23]. We współpracy z Narodowym Instytutem Zdrowia Publicznego TrygFogon prowadzi statystyki wypadków utonięcia

osób. TrygFonden dla duńskich ratowników wodnych wprowadził certyfikaty ILS [24]. Natomiast firma „Falck”, od ponad 100 lat oferująca usługi straży pożarnej i zabezpieczenia przeciwpożarowe (jeden z największych prywatnych dostawców usługi przemysłowej straży pożarnej na świecie), świadcząca usługi na podstawie publicznych kontraktów w zakresie organizacji zawodowych i ochotniczych Straży Pożarnych, powoływanych w Danii przez gminy oraz swoje centra, przejawia umiarkowane zainteresowanie ratownictwem wodno-nurkowym [25].

Czeska, Słowacka, Białoruska i Litewska straż pożarna także podejmuje działania związane z ratownictwem wodno-nurkowym [26].

W Polsce za prowadzenie działań ratowniczych z zakresu bezpieczeństwa powszechnego odpowiada Państwowa Straż Pożarna (PSP) przeznaczona między innymi do walki z klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami, w tym na obszarach wodnych. Komendant Główny PSP jest zwierzchnikiem krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (KSRG). Funkcjonowanie KSRG oraz możliwość włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do KSRG umożliwiają szersze wykorzystywanie sił ratownictwa, a PSP jest przygotowana do kierowania podczas działań ratowniczych. Zostały unormowane sprawy wykonywania prac podwodnych, określone kwalifikacje osób uprawnionych do ich wykonywania. Działania ratownicze na obszarach wodnych – ratownictwo wodne – PSP realizuje w zakresie:

- podstawowym, obejmującym czynności ratownicze wykonywane na powierzchni obszarów wodnych, w tym zalodzonych przez wszystkie jednostki ratowniczo-gaśnicze,
- specjalistycznym, obejmującym podstawowe i specjalistyczne czynności ratownicze na powierzchni oraz w toni lub na dnie obszaru wodnego, wykonywane przez specjalistyczne grupy ratownictwa wodno-nurkowego [27].

Do służby w PSP przyjmuje się po sprawdzeniu z pływania [28]. Ratownictwo na obszarach wodnych realizuje także 113 uprawnionych podmiotów [29].

Globalny system poszukiwania i ratowania osób zagrożonych zaginięciem lub osób znajdujących się w niebezpieczeństwie, przy zagrożeniu życia na obszarach morskich i oceanicznych opiera się na współpracy międzynarodowej, dla której podstawę prawną stanowią konwencje międzynarodowe. Polska Służba SAR współpracuje z wieloma podmiotami w tym z PSP [30].

2. Podstawy do koncepcji rozwoju ratownictwa wodno-nurkowego na Ukrainie. Do opracowania założeń do koncepcji rozwoju specjalności ratownictwa wodno-nurkowego dla Lwowskiego Państwowego Uniwersytetu Bezpieczeństwa Życia należy wziąć pod uwagę rozwiązania przyjęte przez:

- Międzynarodową Federację Ratowania Życia (*International Lifesaving Federation, ILS*) [31], zrzeszającą organizacje z około 25 000 000 ratowników wodnych, prowadzącą działalność w dziedzinie bezpieczeństwa osób przebywających na obszarach wodnych w ramach czterech Oddziałów Regionalnych z Afryki, Ameryki (Południowej, Północnej), Azji i Pacyfiku oraz Europy (*ILS Federation of Europe, ILSE*) [32], który związał podmioty z 5 000 000 ratowników wodnych, w tym z Ukrainy [33].
- Światową Federację Działalności Podwodnej (*Confederation Mondiale des Activites Subaquatiques, CMAS*), zrzeszającą organizacje nurkowe, której celem jest promowanie i rozwijanie dyscyplin podwodnych, założona w 1958 r. [34]¹⁸;
- Ustawodawcę Rzeczypospolitej Polskiej;
- Komendę Główną Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie [33];
- Wybrane straże pożarne państw Unii Europejskiej, z uwzględnieniem powszechnie obowiązujących przepisów prawnych na Ukrainie dotyczących bezpieczeństwa i porządku na obszarach wodnych oraz regulacji formalnych we Lwowskim Państwowym Uniwersytecie Bezpieczeństwa Życia.

ILS przewodzi, wspiera działalność i współpracuje z innymi międzynarodowymi i narodowymi organizacjami zaangażowanymi w prewencję utonięć, szkolenie ratowników wodnych, zapewnianie

¹⁸ siedziba CMAS: Via Tiziano, 74, 00-196 Roma (Włochy), tel. 0039 06 3211 0594/3, fax: 0039 06 3211 0595, e-mail: cmas@cmas.org

bezpieczeństwa na obszarach wodnych i promowanie sportowego ratownictwa wodnego [35]. W celu inicjowania, nadzorowania i koordynacji działań dla organizacji narodowych [36]¹⁹.

Misją ILS jest zwiększenie bezpieczeństwa oraz ochrony życia ludzkiego w środowisku wodnym, co czyni za pomocą różnych metod i środków, w tym poprzez ułatwianie wymiany informacji o badaniach i najlepszych praktykach w tym zakresie. ILS uznaje się za autorytet w dziedzinie globalnych działań prowadzonych na rzecz prewencji utonień, ratowania osób i edukacji w zakresie bezpieczeństwa na obszarach wodnych, doskonalenie umiejętności niesienia pomocy tonącym, prowadzenia akcji ratowniczych, a także promowanie i rozwój sportu ratownictwa wodnego [37]. W kompetencjach ILS mieści się między innymi:

- poszukiwanie najlepszych metod i środków ratownictwa wodnego, zapobiegania utonieniom, resuscytacji i udzielania pomocy;
- nauka ratownictwa i wymiana doświadczeń ratowniczych w zakresie technik i prowadzonych akcji [34].

Administracja ILS wydaje certyfikaty instruktorom i ratownikom wodnym, które wskazują, że posiadacz pomyślnie ukończył kurs na dany stopień i posiada wymagane minimum kompetencji międzynarodowych opracowanych przez ILS. ILSE reprezentuje interesy organizacji przede wszystkim kontynentu europejskiego, które są członkami trzech kategorii tj.: członkowie pełnoprawni, członkowie zrzeszeni, członkowie korespondenci. Obecnie w strukturach ILSE jest: 37 członków pełnoprawnych, 3 członków zrzeszonych i 3 członków korespondentów. Federacje krajowe mogą stać się członkiem pełnoprawnym, członkiem zrzeszonym lub członkiem korespondentem po złożeniu wniosku i przejściu właściwej procedury. Członek pełnoprawny reprezentuje odpowiednią organizację (federację lub stowarzyszenie) narodową z Europy. Tylko jedna organizacja z danego kraju może zostać członkiem pełnoprawnym. Pozostałe organizacje z tego samego kraju mogą zostać jedynie członkiem stowarzyszonym lub członkiem korespondentem [38].

Do członków pełnoprawnych ILSE należy Water Rescue Society of Ukraine (*ТОБРЯТВОД України*, 7.12.1992). ILSE, uznane przez UE, postrzega się jako organizację istotną dla procesu integracji europejskiej oraz unifikacji form i metod zapewniania bezpieczeństwa osób przebywających na obszarach wodnych. W zakresie przygotowania do ratownictwa wodnego na głębokościach poniżej 4m ILS oparła się o system edukacyjny CMAS [33].

Organizacja ratownictwa wodnego, pomimo wspólnego celu ratowania życia lub zdrowia osób i mienia, różni się w skali globalnej, kontynentalnej i regionalnej. Straże pożarne, organizacje pozarządowe i przedsiębiorstwa, działające w państwach UE w zakresie ratownictwa wodno-nurkowego mają różne systemy organizacyjne. CMAS posiada w Polsce partnerów tj.: Polski Związek Płetwonurkowania, Komisja Działalności Podwodnej Ligi Obrony Kraju, Komisja Działalności Podwodnej Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

Patenty motorowodne uprawniają w Polsce do prowadzenia łodzi motorowych. Patent sternika motorowodnego, dedykowany osobom, które ukończyły 14 rok życia, po zdaniu egzaminu na stopień sternika motorowodnego, mogą prowadzić jachty motorowe po wodach śródlądowych, o długości kadłuba do 12 m po morskich wodach wewnętrznych oraz pozostałych wodach morskich w strefie do 2 Mm od brzegu, w porze dziennej. Osoby w wieku poniżej 16 roku życia mogą realizować swoje uprawnienia na jachtach motorowodnych o mocy silnika do 60 kW. Patent motorowodnego sternika morskiego może uzyskać 18-letnia osoba, która odbyła 2 rejsy po wodach morskich (200 godzin żeglugi) i zdała egzamin. Uprawnia on do prowadzenia 18 m jachtów motorowych po wodach śródlądowych i morskich. Kapitan motorowodny, po uzyskaniu patentu motorowodnego sternika morskiego, odbył 6 rejsów po wodach morskich (1200 godzin żeglugi, w tym 400 godzin samodzielnego prowadzenia 7,5 m jachtu) oraz 1 rejs (100 godzin żeglugi na ponad 20 m jachcie) i 1 rejs (100 godzin żeglugi po wodach pływowych) z zawinięciem do 2 portów pływowych. Kapitan motorowodny może prowadzić jachty motorowe po wodach śródlądowych i morskich [39, 40, 41].

¹⁹ International Life Saving Federation, adres: Gemeenteplein 26-3010 Leuven (Belgium), tel. (32 16) 896060, fax: (32 16) 897070, e-mail: ils.hq@telenet.be

Patent żeglarski stermotorzysty żeglugi śródlądowej można uzyskać po potwierdzeniu przez urząd żeglugi śródlądowej nabycia wymaganej praktyki pływania (zaświadczenie o wypływaniu 10 miesięcy w charakterze członka załogi łodzi motorowej z napędem mechanicznym przeznaczonej do przewozu osób lub rzeczy, asekuracji osób, zabezpieczenia robót, ratowania życia lub mienia) i złożeniu z wynikiem pozytywnym egzaminu z zakresu wymaganej wiedzy i umiejętności [42].

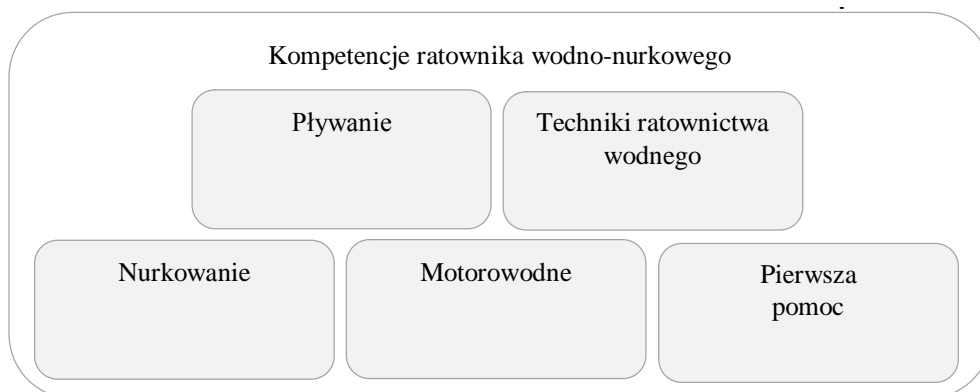
Wytyczne Międzynarodowego Komitetu Ujednolicania Zasad Resuscytacji (*International Liaison Committee on Resuscitation, ILCOR*) oraz Europejskiej Rady Resuscytacji (*European Resuscitation Council, ERC*) wpłynęły na metody niesienia pomocy stosowane w Polsce [43].

3. Założenia do modelu organizacji edukacji w zakresie ratownictwa wodno-nurkowego.

Ukraińskie służby ratownictwa wodnego wymagają doinwestowania i wprowadzenia wielu form edukacyjnych. Lwowski Państwowy Uniwersytet Bezpieczeństwa Życia (*Львівський Державний Університет Безпеки Життєдіяльності*), przy współpracy z Lwowskim Oddziałem Centralnej Służby Ratowniczo-Nurkowej (*Центральна рятувально-водолазна служба*), może stanowić zaplecze naukowo-dydaktyczne dla ratownictwa wodno-nurkowego Ukrainy. Utworzenie sekcji ratownictwa wodno-nurkowego stanowi podstawę organizacyjną dla rozwoju tej specjalności w Uniwersytecie. Utrudnieniem może być to, że umiejętność pływania nie jest wymagana przy naborze od kandydatów do służby pożarnej Ukrainy. Rozważania na temat przygotowania ratowników wodnych należy rozpocząć od określenia podstawowych umiejętności i kompetencji.

Do osiągnięcia celu przygotowania specjalizacji w zakresie ratownictwa wodno-nurkowego najkorzystniejsza droga prowadzi poprzez utworzenie sekcji, w której wraz z rozwojem będzie można wyodrębnić najpierw podstawowe zagadnienia, a dalej zespoły: pływania, ratownictwa wodnego, nurkowania, motorowodny, pierwszej pomocy. W przypadku rozwinięcia się sekcji ratownictwa wodno-nurkowego do stowarzyszenia lub klubu wówczas zespoły powinny przyjąć formę sekcji o znacznej autonomii. Części składowe kompetencji ratownika wodno-nurkowego zostały przedstawione na schemacie 1.

Schemat 1: Części składowe kompetencji ratownika wodno-nurkowego

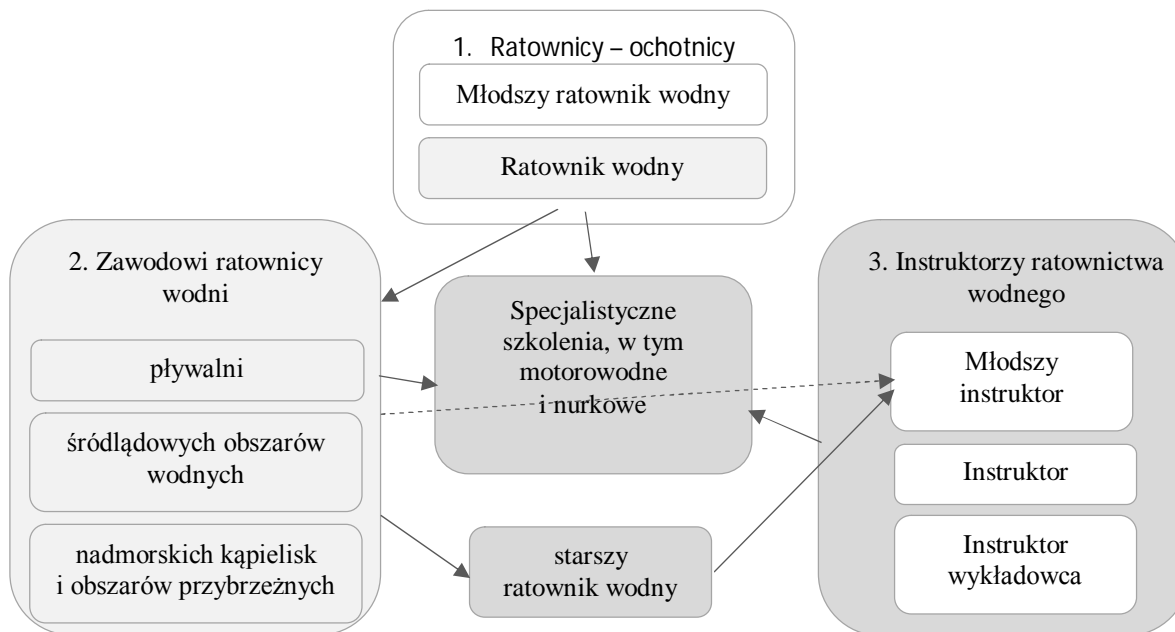

Źródło: Opracowanie własne na podstawie programów szkoleń ILS.

Rozważania na temat zakresu kompetencji należy rozpoczynać od umiejętności pływania. Najlepszym wiekiem do nauki pływania jest 10-14 lat. W tym wieku nauka pływania nie zajmuje więcej niż kilkanaście godzin. Najlepszymi kandydatami na ratowników wodnych mogą być byli zawodnicy pływania. Trening sportowy pozwala na wysokim poziomie wykształcić umiejętności techniczne, które stają się później doskonałą bazą do opanowania technik ratownictwa wodnego do prowadzenia bez przyrządowych, bezpośrednich akcji ratowniczych. Wielką trudność stanowi nauczanie pływania osób dorosłych, nie ze względu na brak takiej zdolności, a z powodu długo trwającego procesu nauczania. Bez względu na poziom umiejętności pływackich, czynny ratownik wodny powinien co tydzień odbywać kilka treningów pływackich. Nauka pływania i prowadzenie treningów pływackich wymagają wysoko wykwalifikowanej kadry instruktorskiej i trenerskiej. Zespół pływania powinien w zakresie działania obejmować pływanie o charakterze wyczynowym i doskonalszą umiejętność pływacką.

Zespół ratownictwa wodnego powinien zajmować się spawami opanowanie technik ratownictwa wodnego. System szkolenia został przedstawiony na schemacie 2.

Schemat 2: System szkolenia wg standardu ILS

Źródło: opracowano na podstawie danych ze strony internetowej ILS.

Do technik ratownictwa wodnego zalicza się elementy ratowania na wodach: bezpośredniego bez stosowania środków, z zastosowaniem podręcznego sprzętu, z użyciem łodzi wiosłowych, z użyciem łodzi motorowych. System szkolenia w ratownictwie wodnym obejmuje trzy podstawowe kategorie:

- 1) Ratownicy wodni – ochotnicy;
- 2) Zawodowi ratownicy wodni, specjaliści do pracy na:
 - a) pływalniach,
 - b) otwartych śródlądowych obszarach wodnych,
 - c) nadmorskich kąpieliskach i obszarach przybrzeżnych,
 - d) stanowiskach kierowników zespołów ratowników wodnych – starszy ratownik;
- 3) Instruktorzy ratownictwa wodnego:
 - a) młodszy instruktor,
 - b) instruktor,
 - c) instruktor wykładowca.

Specjalistyczne szkolenia z zakresu ratownictwa wodnego oraz motorowodne i nurkowe mają na celu wyposażenie w wiedzę i umiejętności, a w konsekwencji podniesienie kompetencji ratowników. Programy tych szkoleń powinny być implementowane lub opracowywane pod konkretne potrzeby. Przy opracowaniu własnych programów można zabiegać poprzez *ТОБПЯТВОД* o ich akredytację w ILS. Budowanie odrębnych, odrzucających standardy globalne, narodowych przepisów prawnych dotyczących systemu organizacji i edukacji ratowników wodnych może nastroczać problemy unifikacyjne na arenie międzynarodowej.

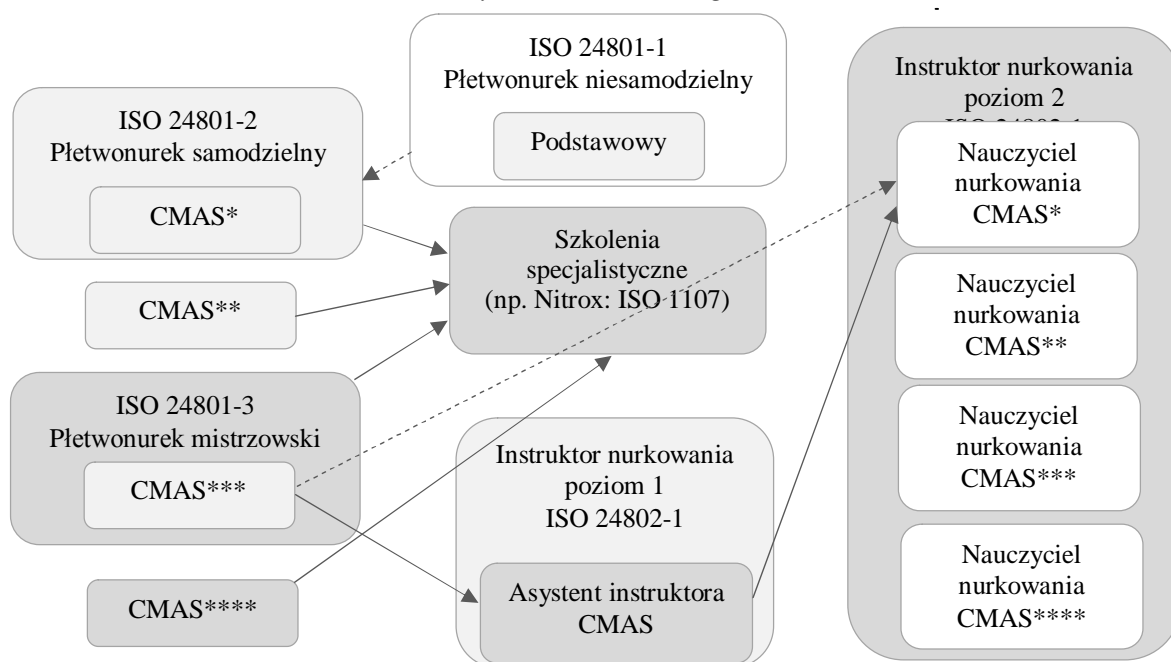
Certyfikacja ILS, mająca na celu unifikację w skali globalnej, obejmuje stopnie tj.: młodszy ratownik, ratownik, ratownik pływalni, ratownik wód śródlądowych, ratownik morski, młodszy instruktor, instruktor, instruktor ratownictwa na pływalni, instruktor ratownictwa na wodach śródlądowych, instruktor ratownictwa na morzu, ratownik nurkowy, nurek wód otwartych, ratownik nurek, mistrz ratownictwa nurkowego, instruktor ratownictwa nurkowego I stopnia, instruktor ratownictwa nurkowego II stopnia, instruktor ratownictwa nurkowego III stopnia, załogant łodzi ratunkowej, sternik łodzi ratunkowej, operator skutera wodnego, operator AED, instruktor AED, instruktor K9 [33].

Zespół nurkowania powinien stworzyć warunki do zdobywania kwalifikacji – kolejnych stopni w CMAS według systemu, który został przedstawiony na schemacie 3.

CMAS posiada rozwinięty system szkolenia, z którego należy wybierać elementy przydatne do ratownictwa wodnego. ILS do swoich potrzeb implementował te szkolenia, które należą do pakietu podnoszącego kompetencje ratowników wodnych. Poziom wyszkolenia nurka CMAS*** do prowadzenia działalności w ratownictwie wodno-nurkowym wydaje się być wystarczający. Ważnym dla rozwijania szkolenia nurków jest posiadanie własnych instruktorów.

Zespół motorowodny po rozpoznaniu przepisów prawnych w zakresie pływania na obszarach wodnych powinien stworzyć warunki do prowadzenia kursów w celu uzyskania patentów i uprawnień do prowadzenia ratowniczych łodzi motorowych, uwzględniając specyfikę śródlądowych zbiorników wodnych, w tym z wodą płynącą i szlakami żeglownymi. W zasadzie szkolenia motorowodne powinny prowadzić do uzyskania przez ratowników wodnych prawa pływania po wodach ogólnie dostępnych. Umiejętności posługiwania się ratowniczymi łodziami motorowymi powinny być kształtowane na kursach i szkoleniach specjalistycznych dedykowanych ratownikom wodnym.

Schemat 3: System szkolenia wg standardu CMAS

Źródło: opracowano na podstawie danych ze strony internetowej CMAS [35].

Przygotowanie do niesienia pierwszej pomocy powinno uwzględniać osiągnięcia globalne i kontynentalne oraz dorobek narodowy, według założeń przedstawionych na schemacie 4.

Schemat 4. Wykaz podmiotów kreujących wytyczne z zakresu pierwszej pomocy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze stron internetowych ILCOR [44] i ERC [45].

Zunifikowany system szkolenia w zakresie niesienia pierwszej pomocy dla wszystkich podmiotów niosących pierwszą pomoc stanowi wymóg dla współczesnego poziomu rozwoju cywilizacyjnego. Pierwsza pomoc powinna być niesiona w jednolitej formie z zastosowaniem jednego standardu w skali globalnej.

Podsumowanie. Straże pożarne Ukrainy powinny wziąć pod uwagę przygotowania swoich zasobów do działania na obszarach wodnych, w tym do wykonywania ratownictwa wodno-nurkowego, biorąc za wzór zakresy odpowiedzialności straży pożarnych państw UE. Strażacy-nurkowie powinni wykonywać czynności ratujące życie oraz brać udział w przeciwdziałaniu skutkom katastrof naturalnych i awarii technicznych, w szczególności podczas stanów klęski żywiołowej. Pozostałe działania, w tym techniczne prace podwodne, wykonywane powinny być odpłatnie przez firmy prywatne.

Działania z zakresu ratownictwa wodno-nurkowego powinno mieć dychotomiczny charakter:

- 1) poziom podstawowy, obejmujący czynności ratownicze na powierzchni obszarów wodnych, przez wszystkie jednostki służby pożarniczej;
- 2) poziom specjalistyczny, obejmujący czynności ratownicze na powierzchni oraz w toni lub na dnie obszaru wodnego (do 40 m), wykonywane przez specjalistyczne jednostki ratownictwa wodno-nurkowego.

Logicznym rozwiązaniem dla ukraińskich straży pożarnych powinno być zastosowanie systemu opartego o rozwiązania globalne z możliwością unifikacji wiedzy, umiejętności i kompetencji ratowników wodno-nurkowych. Z systemów szkolenia ILS i CMAS powinny być wybrane te poziomy i zakresy kompetencji z poszczególnych etapów szkolenia przydatne strażakom z Ukrainy do realizacji zadań na obszarach wodnych.

Lwowski Państwowy Uniwersytet Bezpieczeństwa Życia po pozyskaniu lub wykształceniu kadry może stanowić zaplecze intelektualne, naukowo-dydaktyczne dla rozwoju ratownictwa wodno-nurkowego w strażach pożarnych Ukrainy. W dalszej kolejności w ramach uczelni należy otworzyć specjalizację ratownictwa wodno-nurkowego. Przy wykorzystaniu wiedzy, standardów i systemów globalnych, z uwzględnieniem doświadczeń krajów sąsiadujących, przede wszystkim z wykorzystaniem dobrych praktyk można zbudować nowoczesny system ratownictwa wodno-nurkowego.

Wyniki zastosowanych metod badawczych tj.: analiza aktów prawnych, najnowszej literatury i informacji, zamieszczonych na stronach internetowych, wywiadów z ekspertami, stanowi innowacyjne opracowanie naukowe z zarysowanym modelem koncepcyjnym organizacji systemu edukacji w zakresie ratownictwa wodno-nurkowego.

Spis literatury:

1. Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 18.
2. Jałoszyński K., *Charakterystyka współczesnych zagrożeń*, w: *Teoretyczne aspekty strategii bezpieczeństwa państwa*, red. A. Szerauc, Płock 2010, s. 29 i n.
3. Szerzej: Jakubczak R., Flis J. red., *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku, wyzwania i strategie*, Warszawa 2006.
4. Porozumienie Administracyjne pomiędzy Ministerstwem Ukrainy do spraw Nadzwyczajnych Sytuacji i Ochrony Ludności przed skutkami katastrofy w Czarnobylu i Dyrektoriatem Generalnym do spraw ochrony środowiska Komisji Europejskiej z 8 grudnia 2008 r. *o współpracy pomiędzy Operacyjno-dyżurną Służbą MNS i Centrum Monitoringu i Informacji Mechanizmu Ochrony Ludności UE*.
5. Kostenko W., *Modernizacja Państwowego Systemu Ochrony Ludności w kontekście europejskiej integracji Ukrainy*, w: „Zarządzanie państwowe i samorządzenie lokalne”, nr 4 (19) 2013, Dnipropetrowsk 2013, s. 112-113.
6. Układ o stowarzyszeniu między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, https://www.dropbox.com/s/6etxfsz847y8r3l/Association_agreement_full.pdf (30.10.2015).

7. Por. Stowbyra T. A., *Współczesny stan reform systemu ochrony ludności Ukrainy*, w: „Ekonomia i państwo”, nr 1, 2013, s. 101-103.
8. Szewcow A., *Reforma systemu ochrony ludności zgodnie z zadaniami europejskiej i euroatlantyckiej integracji*, red. A. Szewcow, O. Jizak, <http://old.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/3.htm>
9. Statut Jednolitego systemu ochrony ludności z 9 stycznia 2014 r.
10. Dekret Nr 287/2015 Prezydenta z 26 maja 2015 r. o *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy*.
11. Postanowienie Nr 120 Gabinetu Ministrow Ukrainy z 25 kwietnia 2015 r. o *sprawach koordynacji i kierunku działania Państwowej Służby Nadzwyczajnych Sytuacji*.
12. Rozporządzenie 333-r Gabinetu Ministrow Ukrainy z 1 kwietnia 2014 r. o *uchwaleniu koncepcji reformy samorządu lokalnego i organizacji terytorialnej organizacji władzy na Ukrainie*.
13. <http://www.dlrg.de/>
14. <http://www.drk.de/>
15. <http://www.wasserwacht.de/>
16. <http://www.thw.de/>
17. Telak J., Zalewski T., Zieliński E., *Podnoszenie poziomu bezpieczeństwa obszarów przygranicznych na bazie współpracy polskich i niemieckich ratowników wodnych*, Szczecin – Bydgoszcz 2014.
18. Dyba P., *Ratownictwo nurkowe w PSP*, w: W akcji wydanie nr 2/2015, Katowice 2015.
19. <http://swipnet.se/>
20. <http://www.inpp.org/fr/>
21. <http://www.infirmiersapeurpompier.com/>
22. <http://www.interieur.gouv.fr/>
23. Iversen M., *TrygFonden kystlivredning SOP*, version 5, 2009.
24. <http://www.trygfonden.dk/>
25. Zboina J., Wojtasiak B., Mazur J., *Organizacja ochrony przeciwpożarowej w wybranych państwach Europy*, w: *Projektowanie systemu ratowniczego*, red. J. Zboina, wyd. CNBOP-PIP, Jozefow 2015.
26. Zielinska M., *Działalność Państwowej Straży Pożarnej w ratownictwie wodnym*, rozp. dokt., Wyższa Szkoła Policji, Wydział Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szczytno 2016.
27. Telak J., Zielinska M., *Przygotowanie funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej do działań ratowniczych na obszarach wodnych – postulaty metodyczne*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Służby Pożarniczej nr 49 (1) 2014, Warszawa 2014.
28. Rozporządzenie Ministra Spraw wewnętrznych z 21 grudnia 2015 r. w sprawie postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do kandydatów ubiegających się o przyjęcie do służby w PSP (Dz.U. 2016 poz. 30).
29. <https://www.mswia.gov.pl/>
30. Telak J., Gartowski T., *Ratownictwo i gaszenie pożarów na jednostkach morskich – aspekty organizacyjno-prawne*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Służby Pożarniczej nr 55 (3) 2015, Warszawa 2015.
31. Rozporządzenie 11 Gabinetu Ministrow Ukrainy z 9 stycznia 2014 r. o *zatwierdzeniu postanowienia o jednolitym państwowym systemie ochrony ludności*.
32. Rozporządzenie Ministra Spraw wewnętrznych z 21 grudnia 2015 r. w sprawie postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do kandydatów ubiegających się o przyjęcie do służby w PSP (Dz.U. 2016 poz. 30).
33. <http://www.ilsf.org/>
34. <http://europe.ilsf.org/>
35. <http://www.cmas.org/>
36. http://www.straz.gov.pl/panstwowa_straz_pozarna/ratownictwo_wodno-nurkowe [5.10.2016].

37. Telak J., Zalewski T., Zieliński E., *Bezpieczeństwo i ratownictwo na obszarach wodnych – wybrane zagadnienia*, wyd. Bydgoskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2014.
38. Szerzej: Telak J., *Działalność Międzynarodowej Federacji Ratowania Życia, globalnej organizacji ratowników wodnych, wybrane aspekty w: Ratownictwo wodne, sport pływacki i kultura fizyczna w teorii i praktyce Tom 2*, red. W. Moska, S. Przybylski, D. Skalski, Wyd. Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego, Gdańsk 2015, s. 39-52.
39. Ustawa z dnia 21 grudnia 2000 r. o żegludze śródlądowej (Dz.U. z 2006 r. Nr 123, poz. 857, ze zm.) art. 37a ust. 15
40. Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 9 kwietnia 2013 r. w sprawie uprawiania turystyki wodnej (Dz.U. 2013 r. poz. 460);
41. Patenty, Polski Związek Motorowodny, <http://www.motorowodniacy.org/patenty.html>
42. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 20 listopada 2014 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych i składu załóg statków żeglugi śródlądowej (Dz.U. 2014, poz. 1686)
43. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz.U. 2006 nr 191 poz. 1410 ze zm.).
44. <http://www.ilcor.org/home/>
45. <https://erc.europa.eu/>

References:

1. J. Stanczyk, contemporary understanding of security, Warszawa 1996, p. 18.
2. Jałoszyński K., Characteristics of contemporary threats, in: Theoretical aspects of the strategy of state security, ed. A. Szerauc, Plock 2010, p. 29 ff.
3. More information: Jakubczak R., J. Flis ed., National Security Polish in the twenty-first century, challenges and strategies, Warsaw 2006.
4. Administrative Arrangement between the Ministry of Ukraine for the Emergency Situations and Protection of Population from the consequences of the Chernobyl disaster and the Directorate General for the protection of the environment of the European Commission of 8 December 2008. Cooperation between the Operational and an Emergency Service MNS and the Monitoring and Information Centre for Civil Protection Mechanism the EU.
5. V. Kostenko, Modernization of the National System of Civil Protection in the context of Ukraine's European integration, in "Management of state and local government for" No. 4 (19) 2013 Dnipropetrovsk 2013, pp. 112-113.
6. The Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, https://www.dropbox.com/s/6etxfsz847y8r3l/Association_agreement_full.pdf (10.30.2015).
7. Cf.. Stowbyra T. A., contemporary status of reforms to protect the population of Ukraine, in "Economics and the State", No. 1, 2013, pp. 101-103.
8. Sheutsoū A., reform of civil protection in accordance with the targets of the European and Euro-Atlantic integration, ed. A. Sheutsoū, O. Jizak, <http://old.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/3.htm>
9. Statute of the single system of civil protection of 9 January 2014.
10. Decree No. 287/2015 of the President of 26 May 2015. Strategy of National Security of Ukraine.
11. Order No. 120 of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 25 April 2015. On matters of coordination and direction of the State Service for Emergency Situations.
12. Regulation 333-r of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 1 April 2014. Adoption of the concept of local government reform and the organization of the territorial organization of power in Ukraine.
13. <http://www.dlrg.de/>

14. <http://www.drk.de/>
15. <http://www.wasserwacht.de/>
16. <http://www.thw.de/>
17. Telak J., T. Zalewski, E. Zielinski, raising the level of security of border areas on the basis of cooperation between Polish and German rescuers water, Szczecin - Bydgoszcz 2014.
18. Dyba P., rescue diving PSP in the share issue No. 2/2015, Katowice 2015.
19. <http://swipnet.se/>
20. <http://www.inpp.org/fr/>
21. <http://www.infirmiersapeurpompier.com/>
22. <http://www.interieur.gouv.fr/>
23. M. Iversen, TrygFonden kystlivredning SOP, version 5, 2009.
24. <http://www.trygfonden.dk/>
25. Zboina J., Wojtasiak B., J. Mazur, fire protection organization in selected European countries, in System Design rescue, ed. J. Zboina, ed. CNBOP-PIP, Jozefow 2015.
26. M. Zielinska, activities of the State Fire Service in water rescue, Reg. Dokt., Police Academy, Department of Homeland Security, Szczytno in 2016.
27. Telak J., M. Zielinska, Preparation officers of the State Fire Service for rescue operations in the areas of water - demands methodical, Scientific Papers of the Main School of Fire Service No. 49 (1) 2014 Warsaw 2014.
28. Regulation of the Minister of Interior of 21 December 2015. On the recruitment procedure to candidates seeking admission to the service in the PSP (OJ 2016 pos. 30).
29. <https://www.mswia.gov.pl/>
30. Telak J., T. Gartowski, rescue and fire fighting units on the sea - organizational and legal aspects, Scientific Papers of the Main School of Fire Service No. 55 (3) 2015 Warsaw 2015.
31. Regulation 11 of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 9, 2014. Approving the provision of a uniform national system of civil protection.
32. Regulation of the Minister of Interior of 21 December 2015. On the recruitment procedure to candidates seeking admission to the service in the PSP (OJ 2016 pos. 30).
33. <http://www.ilsf.org/>
34. <http://europe.ilsf.org/>
35. <http://www.cmas.org/>
36. http://www.straz.gov.pl/panstwowa_straz_pozarna/ratownictwo_wodno-nurkowe [05/10/2016].
37. Telak J., T. Zalewski, E. Zielinski, Security and rescue in the areas of water - Selected Issues, ed. Bydgoszcz University in Bydgoszcz, Bydgoszcz 2014.
38. More information: Telak J., The International Life Saving Federation, a global organization of water rescuers, some aspects in Water Rescue, sport swimming and physical education in theory and practice, Volume 2, ed. W. Moska, S. Przybylski, D. Skalski, Ed. Academy of Physical Education and Sports them. Sniadecki, Gdańsk 2015 pp. 39-52.
39. The Act of 21 December 2000. On inland waterways (OJ 2006. No. 123, item. 857, as amended.) Art. 37a paragraph. 15
40. Regulation of the Minister of Sport and Tourism of 9 April 2013. On water tourism (OJ 2013. Pos. 460);
41. Patents, Polish Motorboat, <http://www.motorowodniacy.org/patenty.html>
42. Regulation of the Minister of Infrastructure and Development of 20 November 2014. On professional qualifications and on number of crew of inland waterway vessels (OJ 2014 pos. 1686)
43. Act of 8 September 2006. State Emergency Medical Services (OJ 2006 No. 191, item. 1410, as amended.).
44. <http://www.ilcor.org/home/>
45. <https://erc.europa.eu/>